

Fyzická geografie

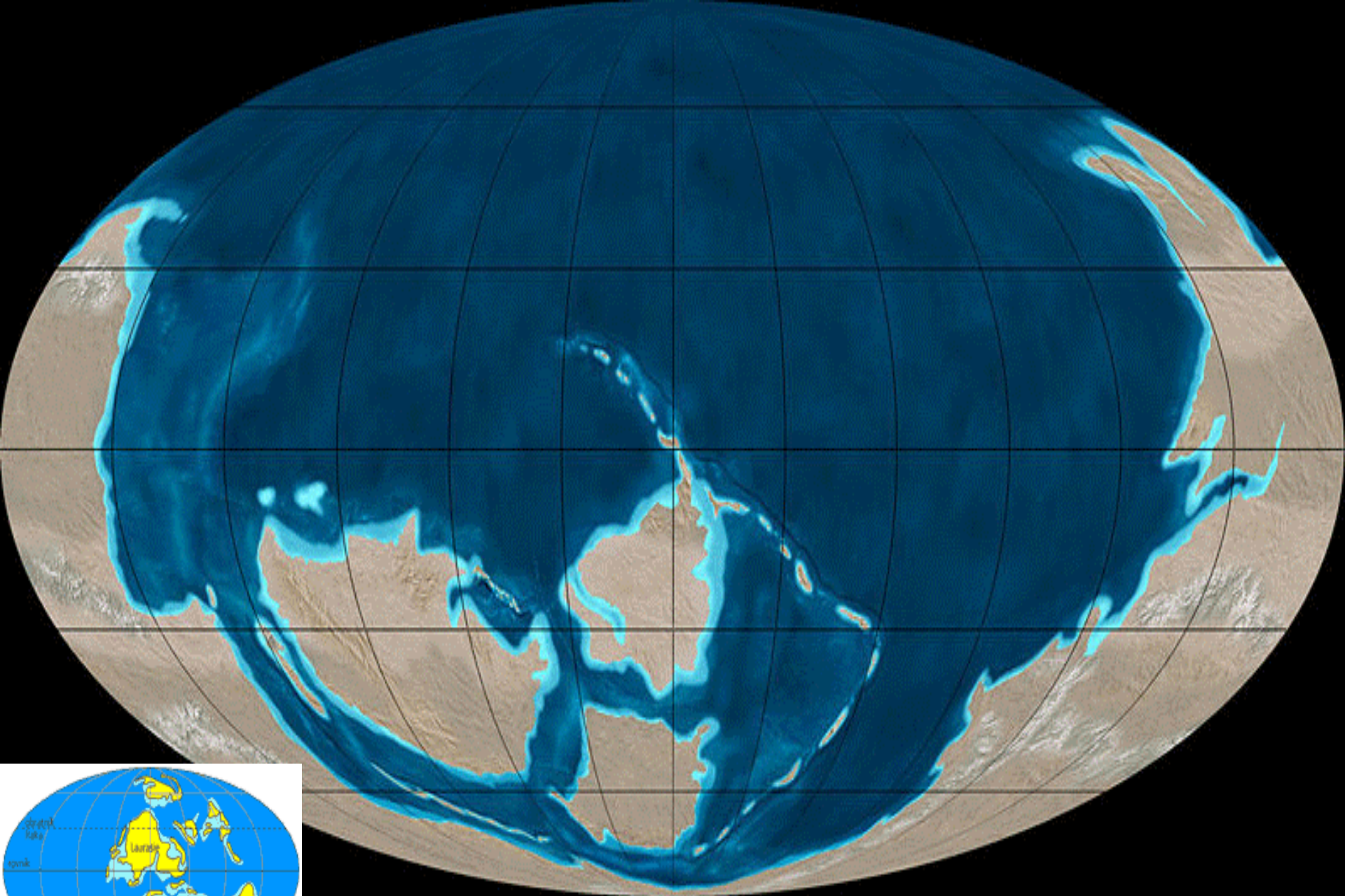
Cvičení 8.

Ing. Tomáš Trnka

Desková tektonika

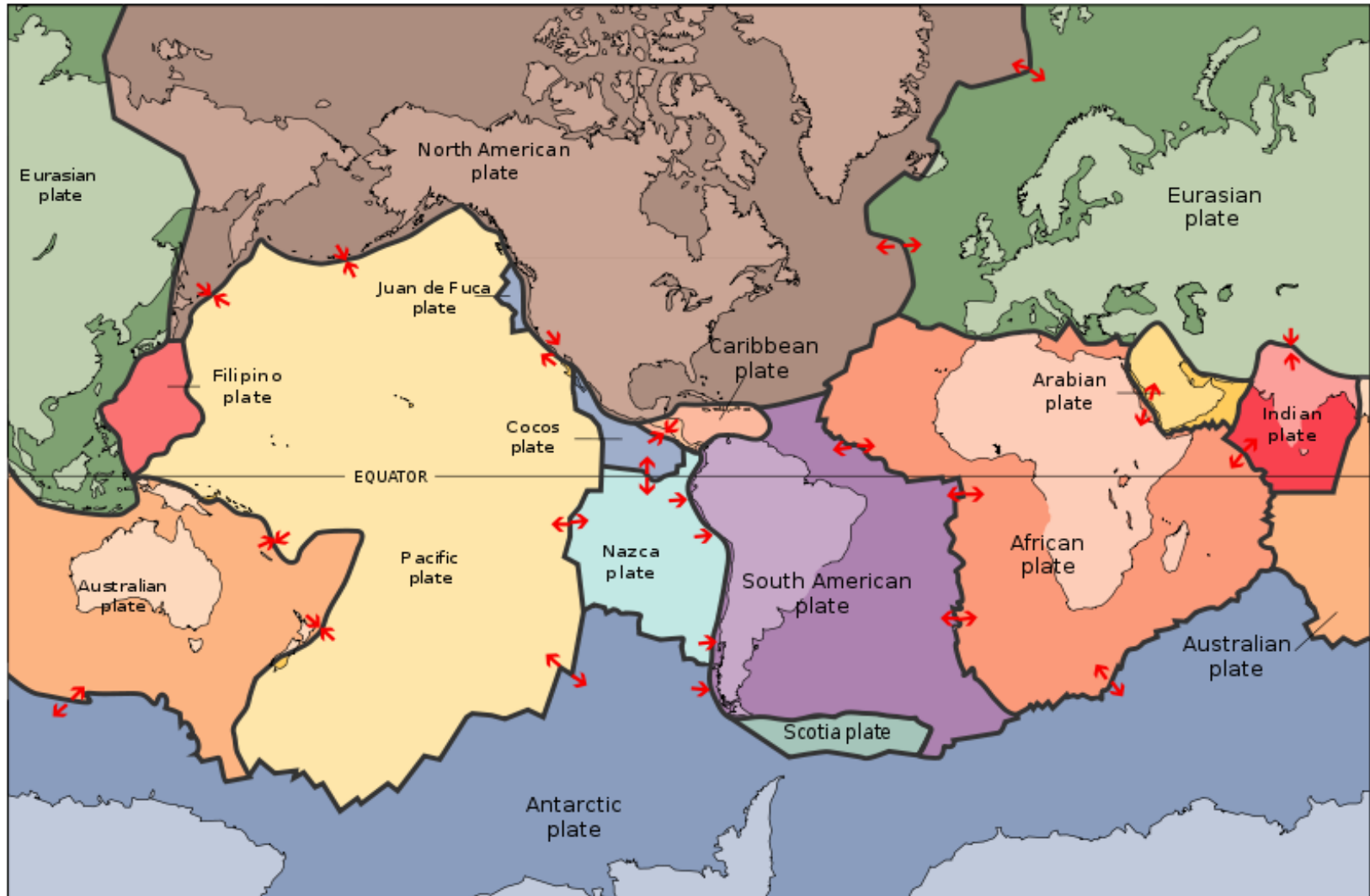
- Astenosféra?
- Vznik oceánské kůry?
- Kontinentální je stabilní – dochází ale ke kolizím
- Alfred Wegener?
- Kolik je velkých tektonických desek?
- V závislosti na jejich vzájemném pohybu se rozlišují **rozhraní**:
konvergentní (kolizní), divergentní (rozestupující se) a transformní (posunující se).
- Doprovodnými jevy pohybů desek je:

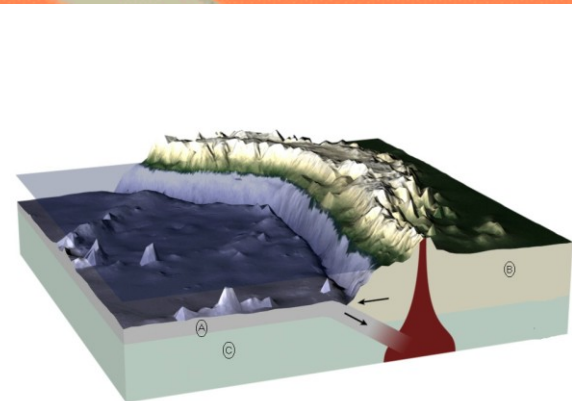
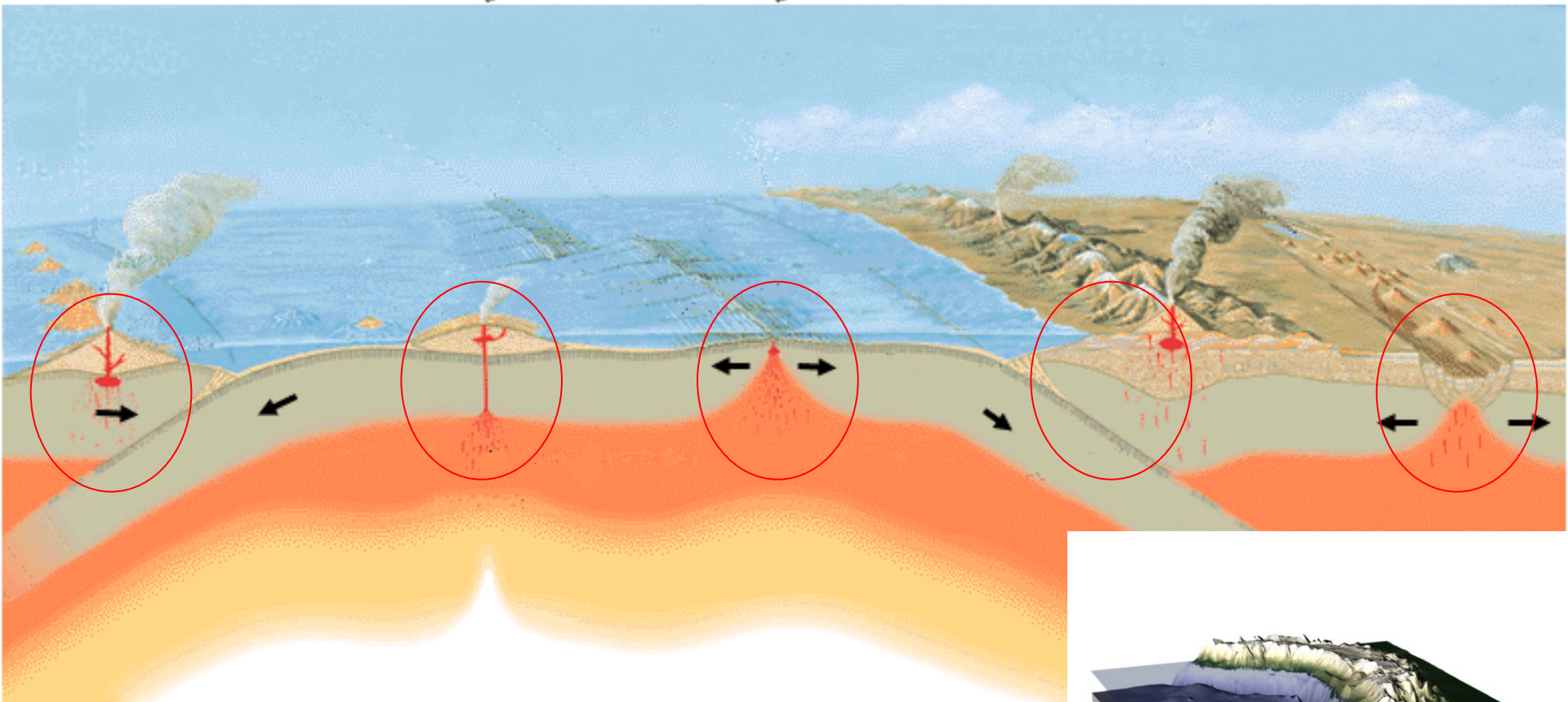
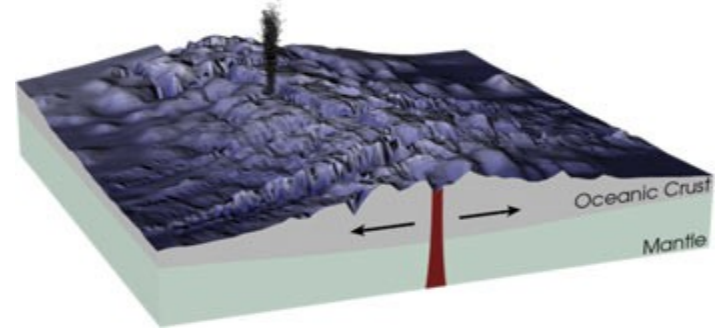
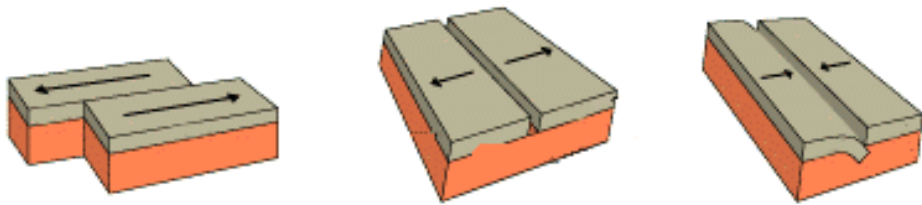
vznik zemětřesení, vulkanické činnosti, vznik horstev a hlubokomořských příkopů.

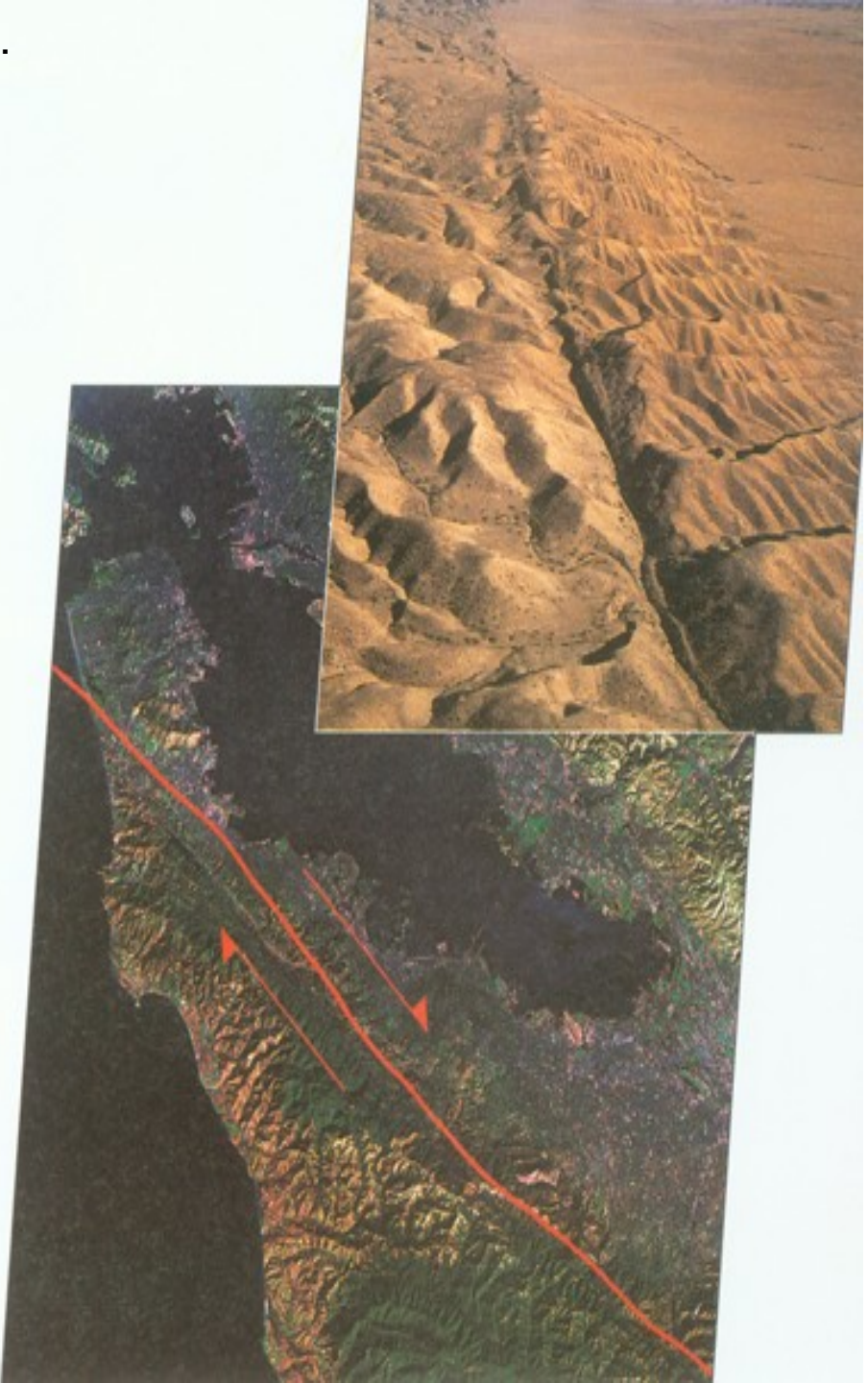
před 320 mil. let

- Rychlost pohybu se obvykle pohybuje mezi 10 až 40 mm/rok na Středoatlantickém hřbetě (což je přibližně rychlost růstu lidských [nehtů](#)) až k rychlosti 160 mm/rok v případě [desky Nazca](#) (odpovídající přibližně rychlosti růstů [vlasů](#)).

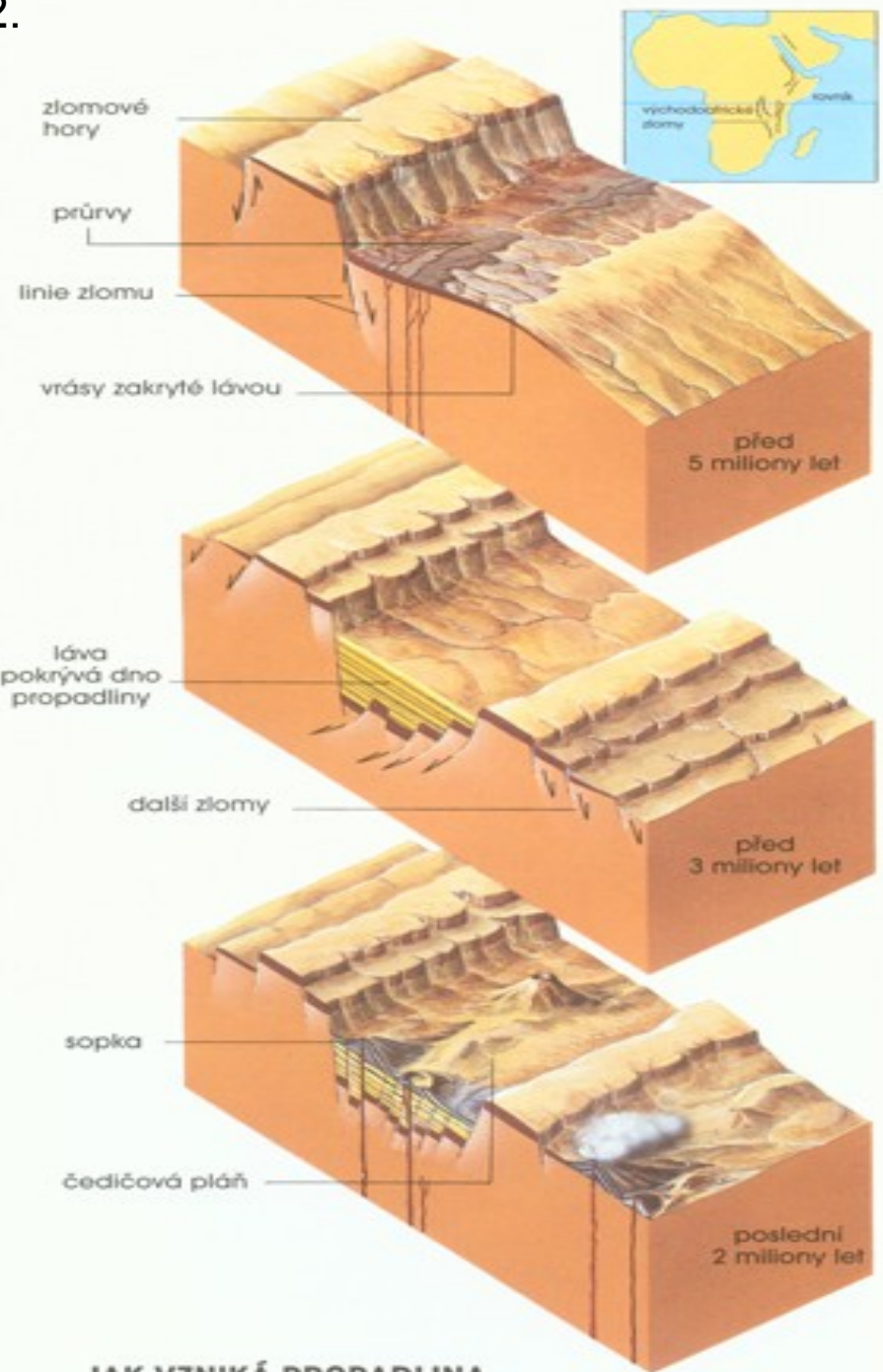

1.

2.

Subdukce

tři varianty:

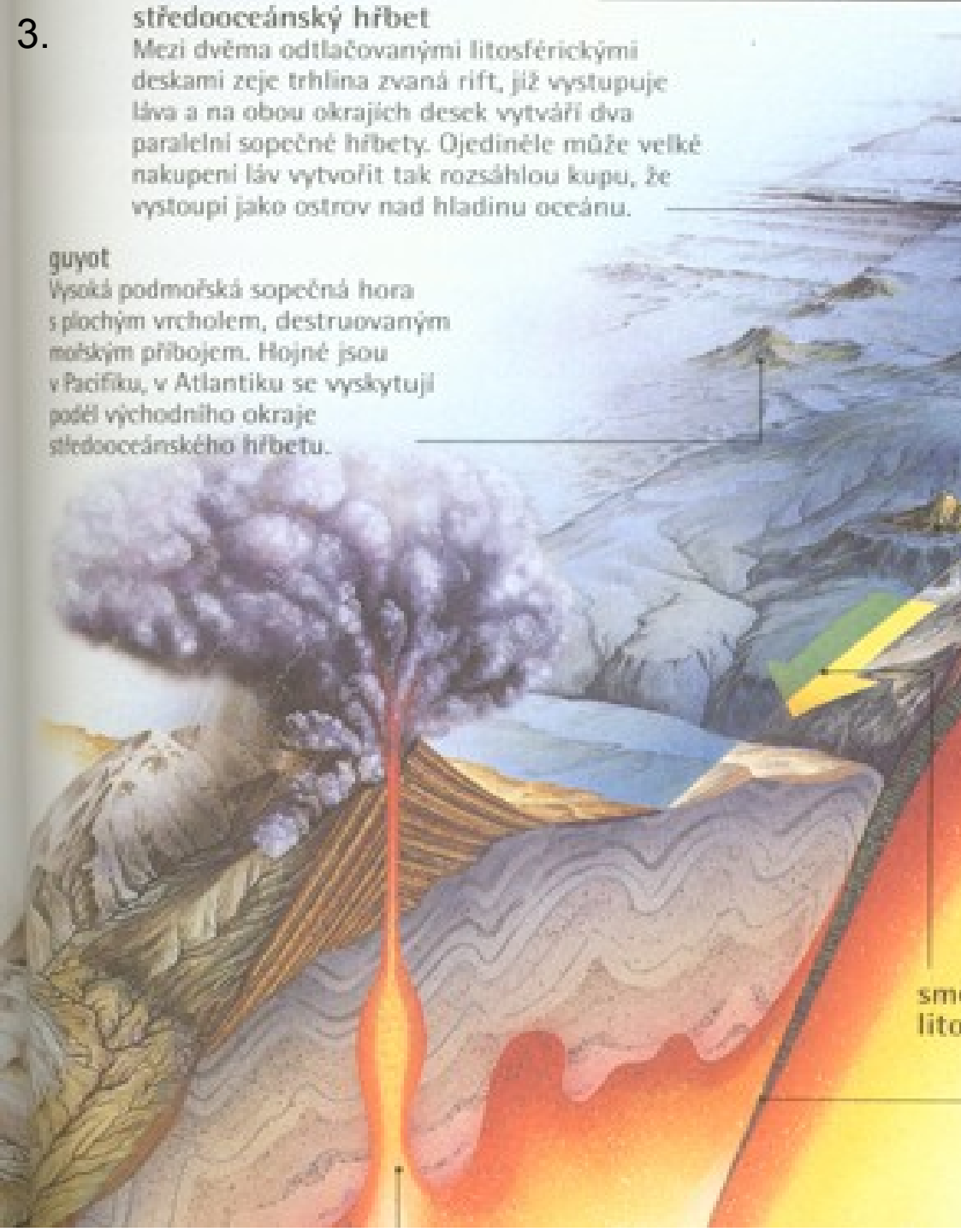
- **oceánská - oceánská kůra**
  - vznik [hlubokooceánského příkopu](#) a sopečné činnosti, která se začne projevovat pod mořskou hladinou a při dostatku času i nad vodní hladinou v podobě [sopečných souostroví](#).
- **oceánská - kontinentální kůra**
  - vznik hlubokooceánských příkopů v místě subdukce. Blízko kontaktu dochází vlivem obrovských tlaků k [orogenezi](#) v podobě [vrásových pohoří](#) (příkladem jsou [Andy](#)).
- **kontinentální - kontinentální kůra**
  - vzniku [pohoří](#) vlivem tlaků ze srážky dvou mocných těles a [příkrovů](#). Příkladem jsou [Himálaje](#).

3.

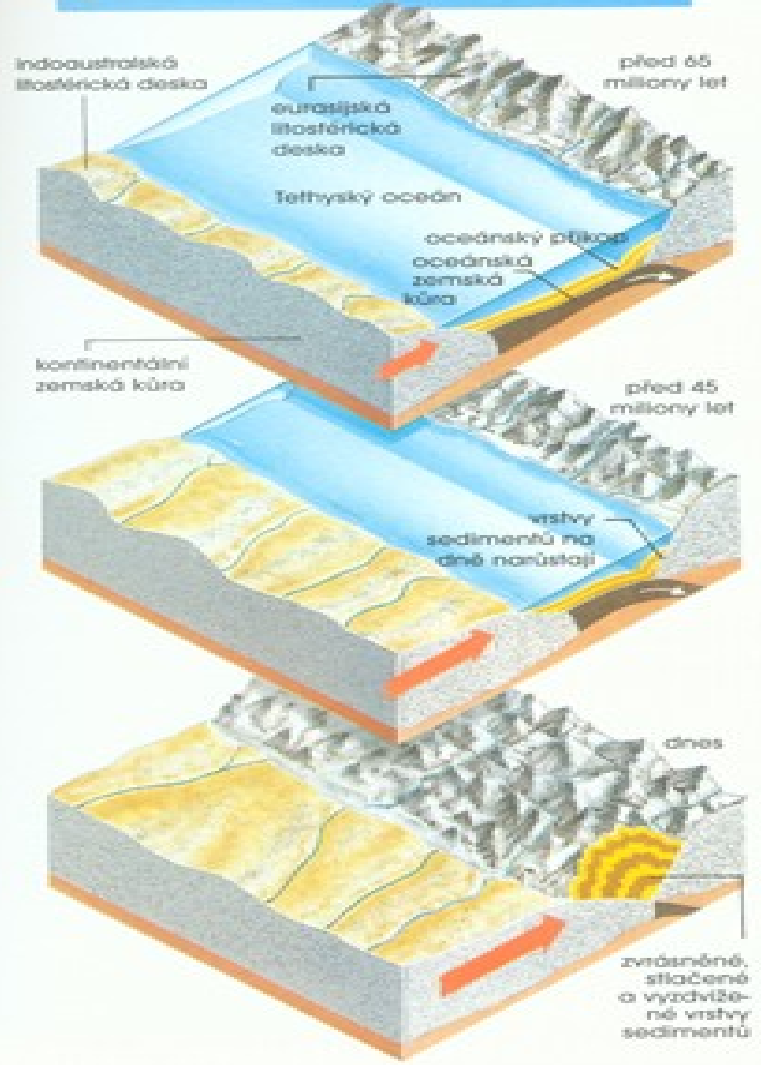
středoocéánský hřbet
 Mezi dvěma odtlačovanými litosférickými deskami zeje trhlina zvaná rift, již vystupuje láva a na obou okrajích desek vytváří dva paralelní sopečné hřbety. Ojedinele může velké nakupení láv vytvořit tak rozsáhlou kupu, že vystoupí jako ostrov nad hladinu oceánu.

guyot

Vysoká podmořská sopečná hora s plochým vrcholem, destruovaným mořským příbojem. Hojně jsou v Pacifiku, v Atlantiku se vyskytují podél východního okraje středooceánské hřbety.

4.

- Oceánská kůra je v průměru pouze 6 km mocná, kdežto kontinentální okolo 35 km.
- Tektonické desky se mohou skládat z kontinentální či oceánské kůry nebo obou
- Většina aktivních sopek na Zemi se nachází v okolí deskových rozhraní okolo Pacifické desky a tato oblast je známa jako [Ohnivý kruh](#)

Sopečná činnost

- Podél hranic litosférických desek
  - Stratovulkány (explozivní)
- V horkých skvrnách (hotspot)
  - Štítové sopky (výlevné - efuzivní)

Vulkanismus x Plutonismus

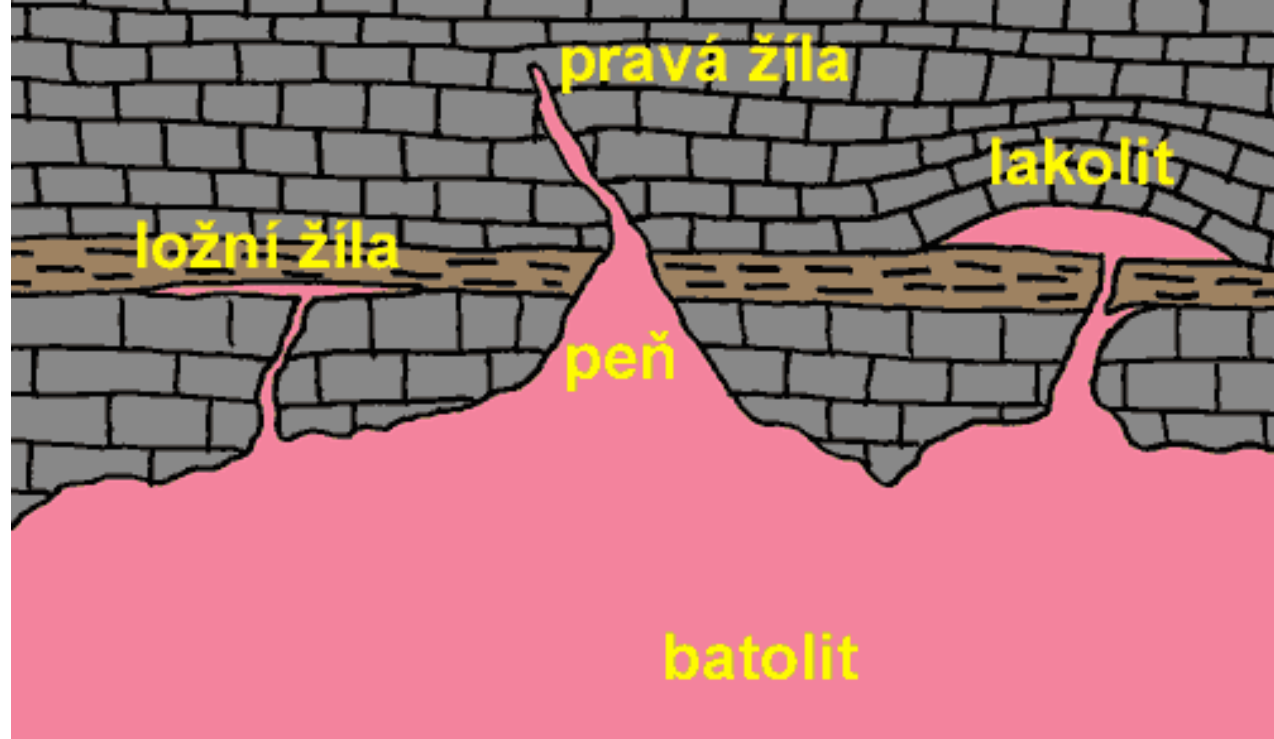
PLUTONISMUS

- △ hlubinný magmatismus
- △ vystupování magmatu do vyšších pater zemské kůry (ne na povrch)
- △ vznik hlubinných vyvřelin

△ tělesa hlubinných vyvřelin, tzv. plutony

- ▶ batolity
- ▶ lakolity
- ▶ žíly

Corcovado

Panská skála

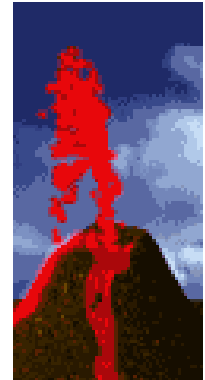
Half dome (Sierra Nevada)

VULKANISMUS

- △ povrchový magmatismus
- △ vystupování magmatu z astenosféry na zemský povrch (láva)
- △ vznik výlevných vyvřelin

- △ tělesa výlevných vyvřelin
  - ▶ lávové tabule
  - ▶ sopky (aktivní i vyhaslé)

Rozdíly v tekutosti lávy způsobují různost forem utuhlé taveniny.
Z řídké lávy (vyšší obsah SiO_2) se tvoří utuhlá láva **pahoe hoe**.
Z hustší lávy (nižší obsah SiO_2) se tvoří utuhlá láva zv. **aa láva**

pahoe hoe
(provazová láva)

lávový tunel

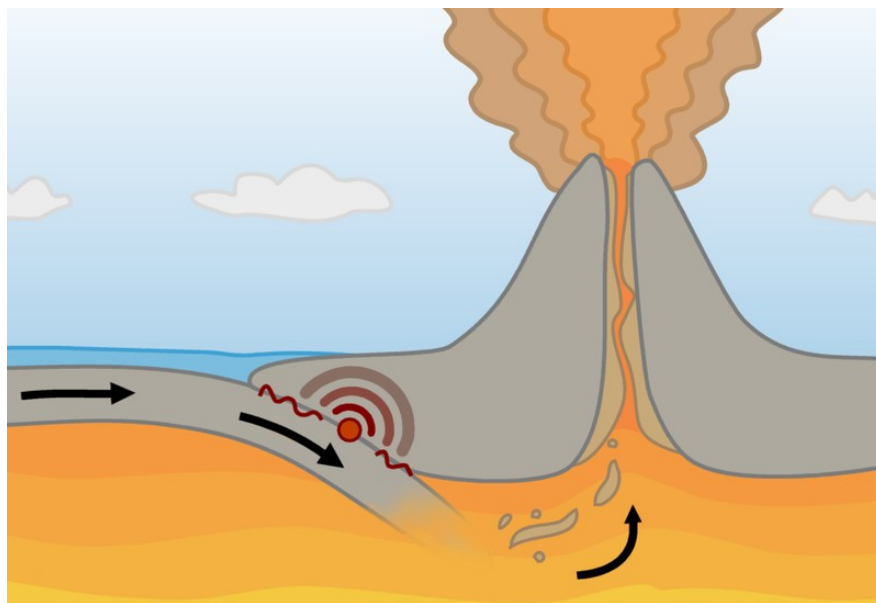

Stratovulkán

- Nejběžnější typ
- Střídavé navrstvení pyroklastických hornin a výlevů viskózní (málo tekuté) lávy
- Štíhlý kužel s vrcholovým kráterem
- Explosivní typ

Vesuv 1 279 m n.m.

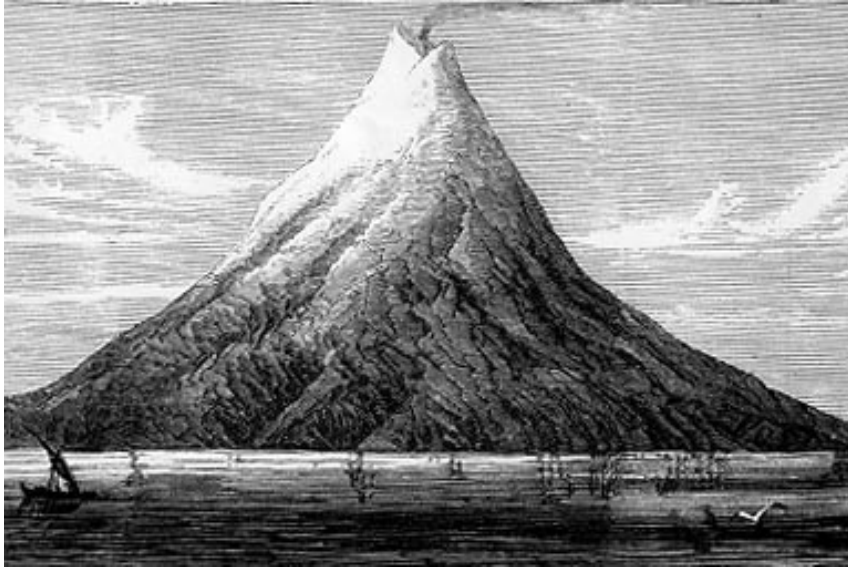

POMPEI

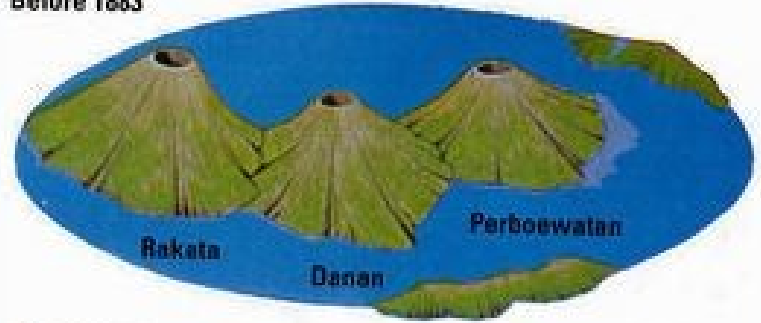
24 agosto 79 d.C.

Krakatoa 813 m n.m.

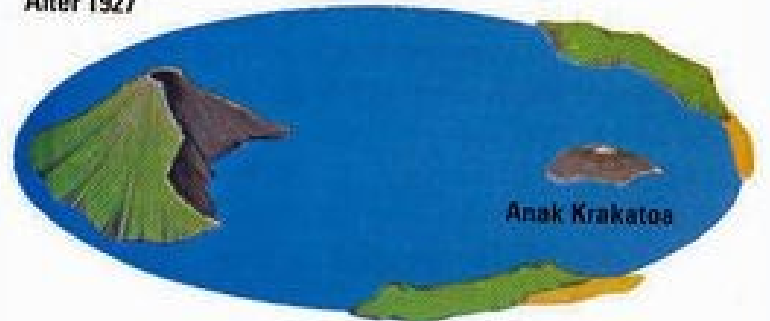
Before 1883

After 1883

After 1927

Mount St. Helens (2549 m n.m.)

<http://www.youtube.com/watch?v=bgRnVhbfIKQ>

Etna 3323 m n.m.

Pico de Teide 3 718 m n.m.

Fudži 3776 m n.m.

Ararat (5 137 m n.m.)

Cotopaxi (5897 m n.m.)

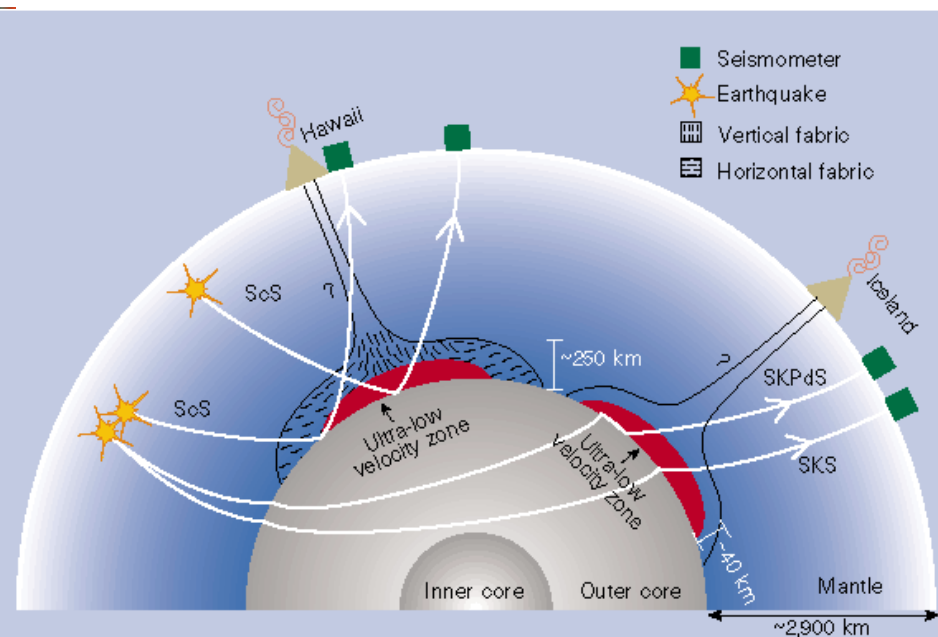
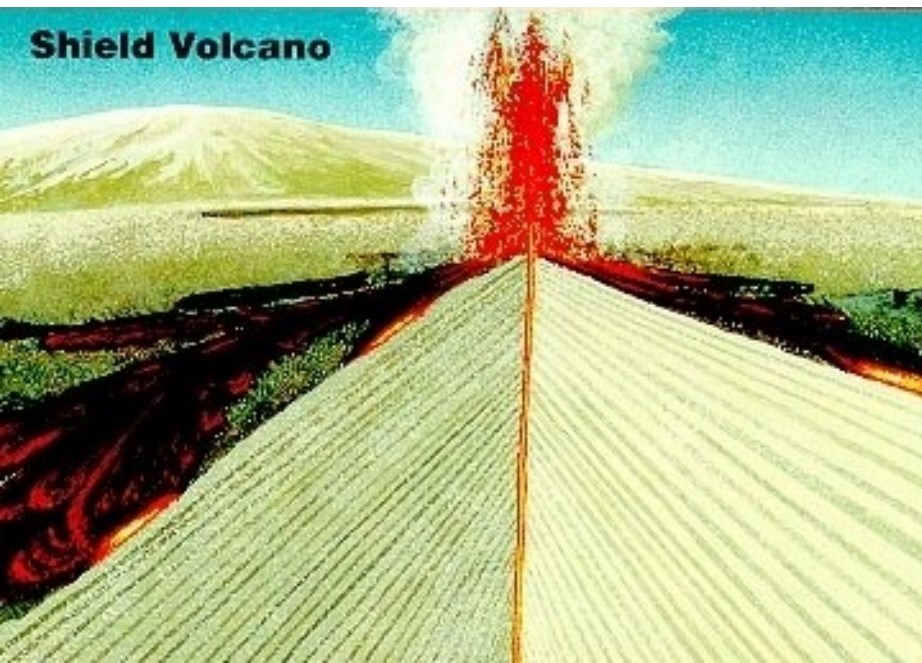

Ojos del Salado 6 893 m n.m.

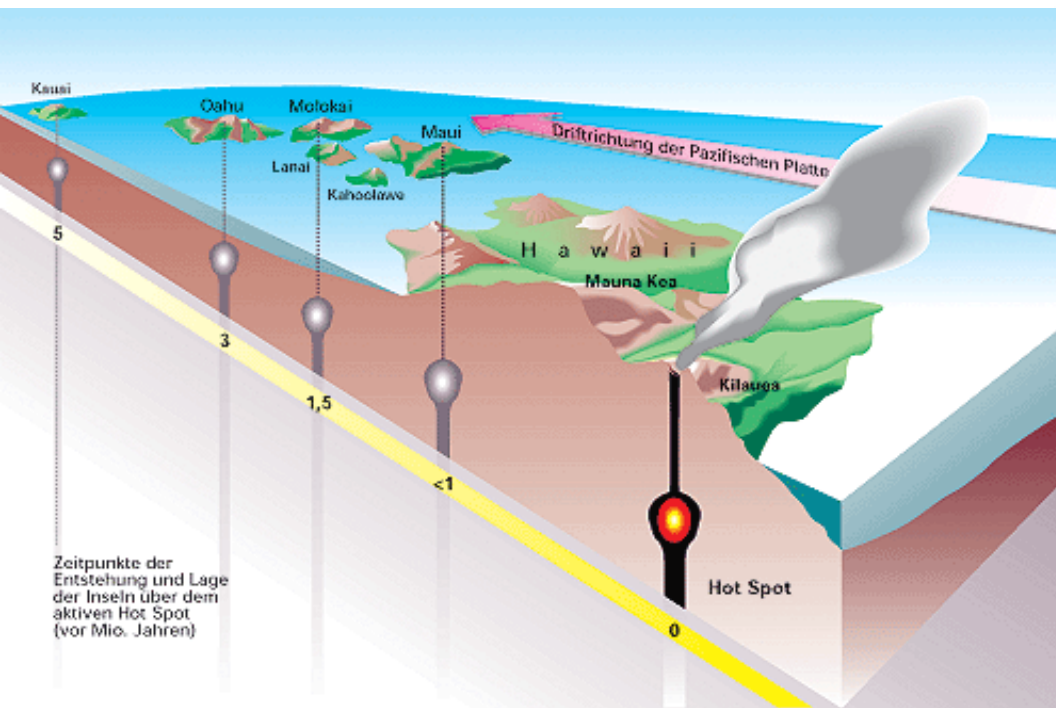
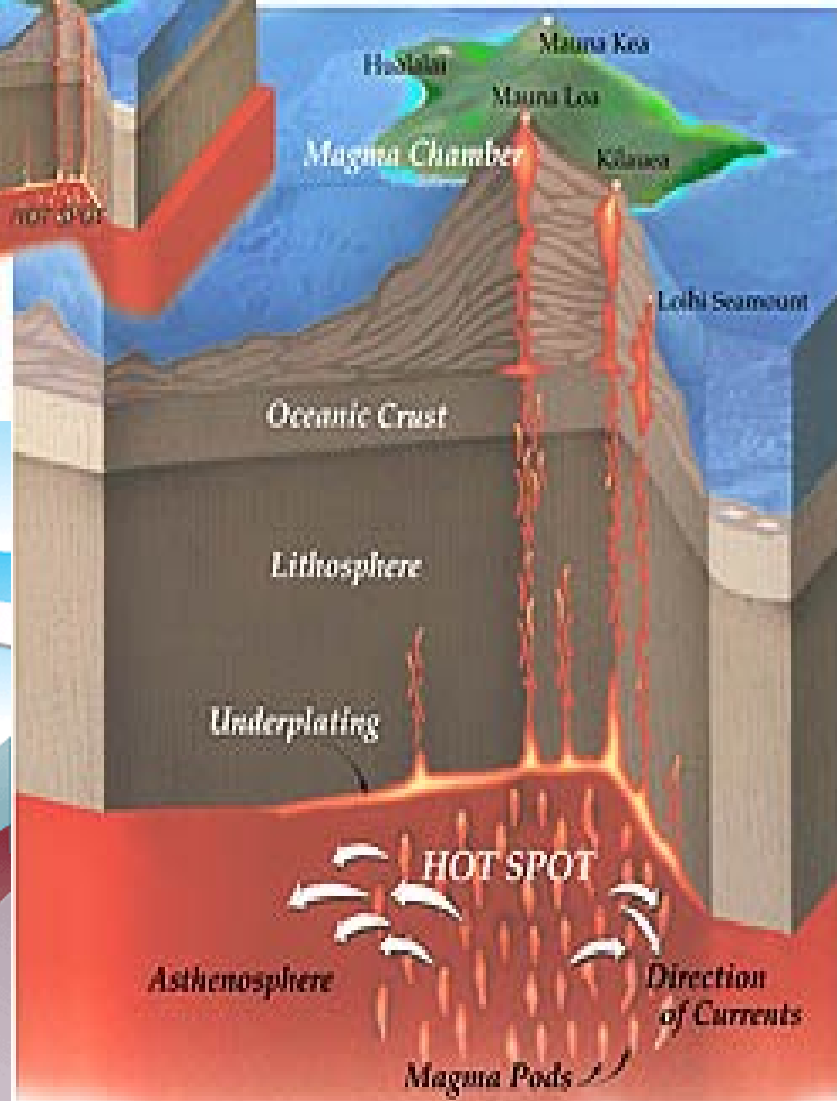
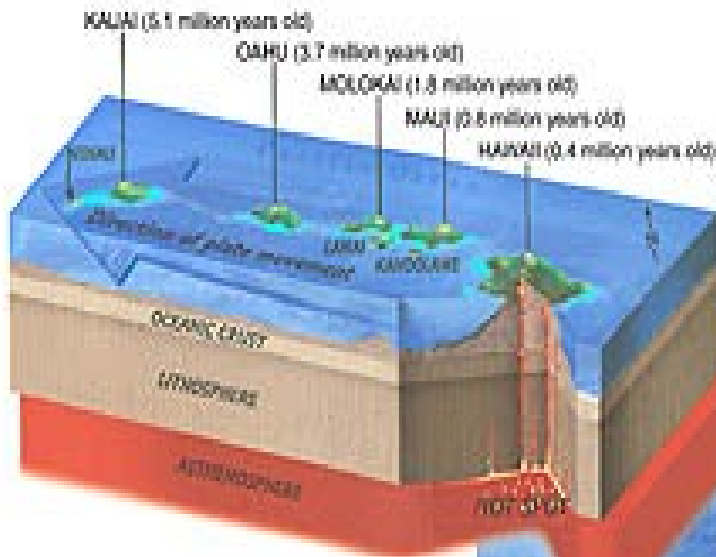
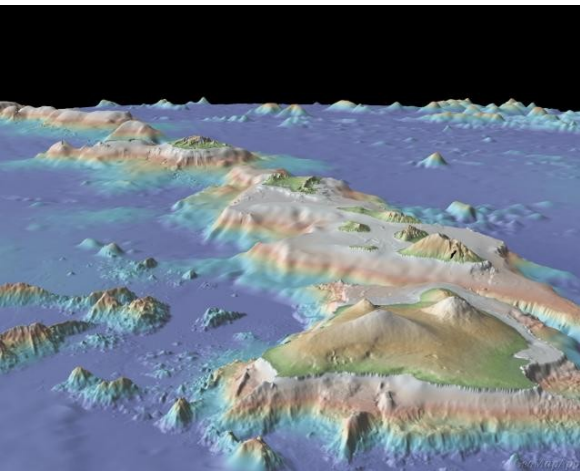
Štítová sopka

- Pomalu ukloněné svahy
- Vrstvy z vysoce mobilních, tedy viskózními lávami s malým obsahem podílu SiO₂
- Výlevný typ
- Hotspot

Skjaldbreiður 1060 m n.m.

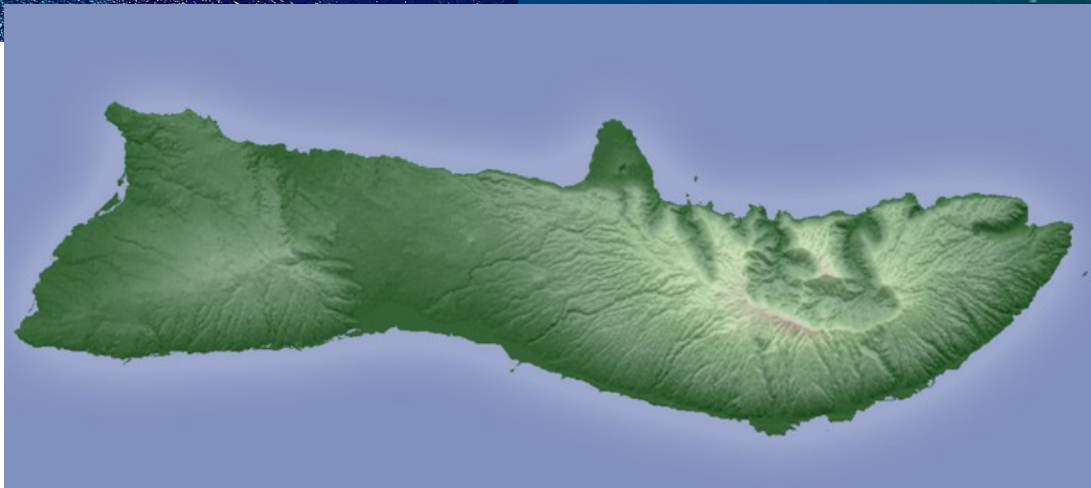

Kauai

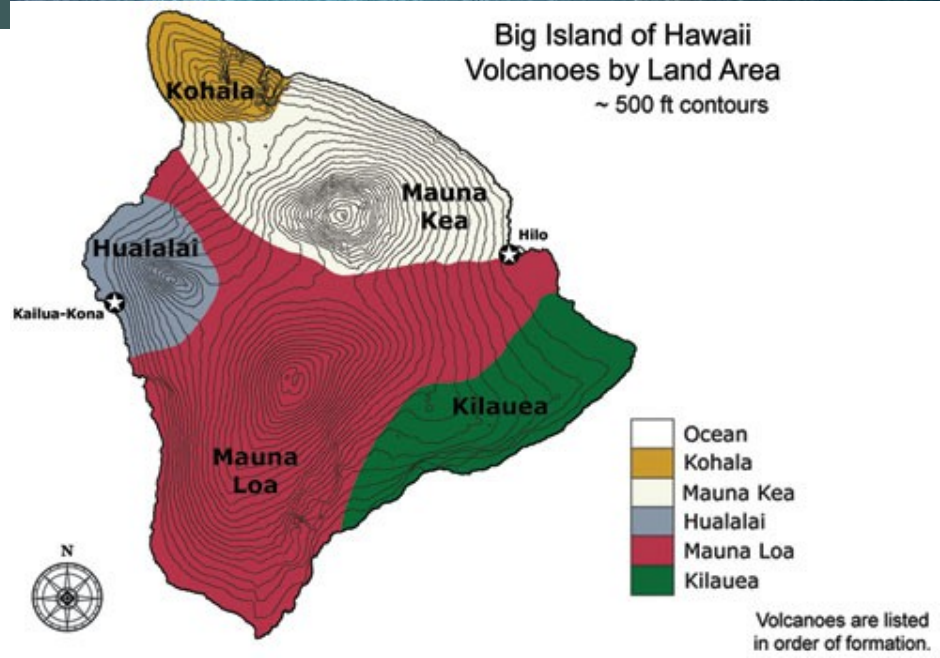
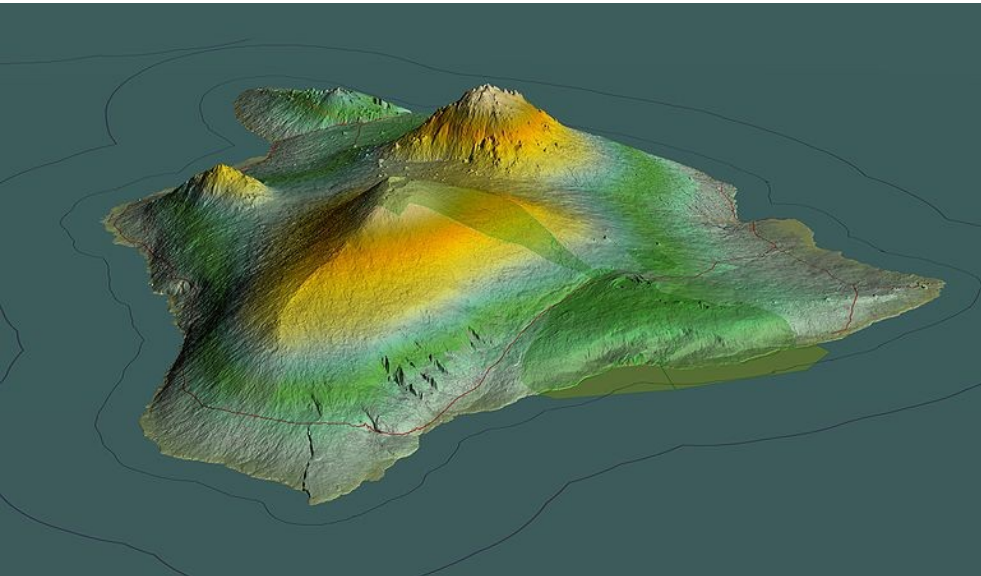

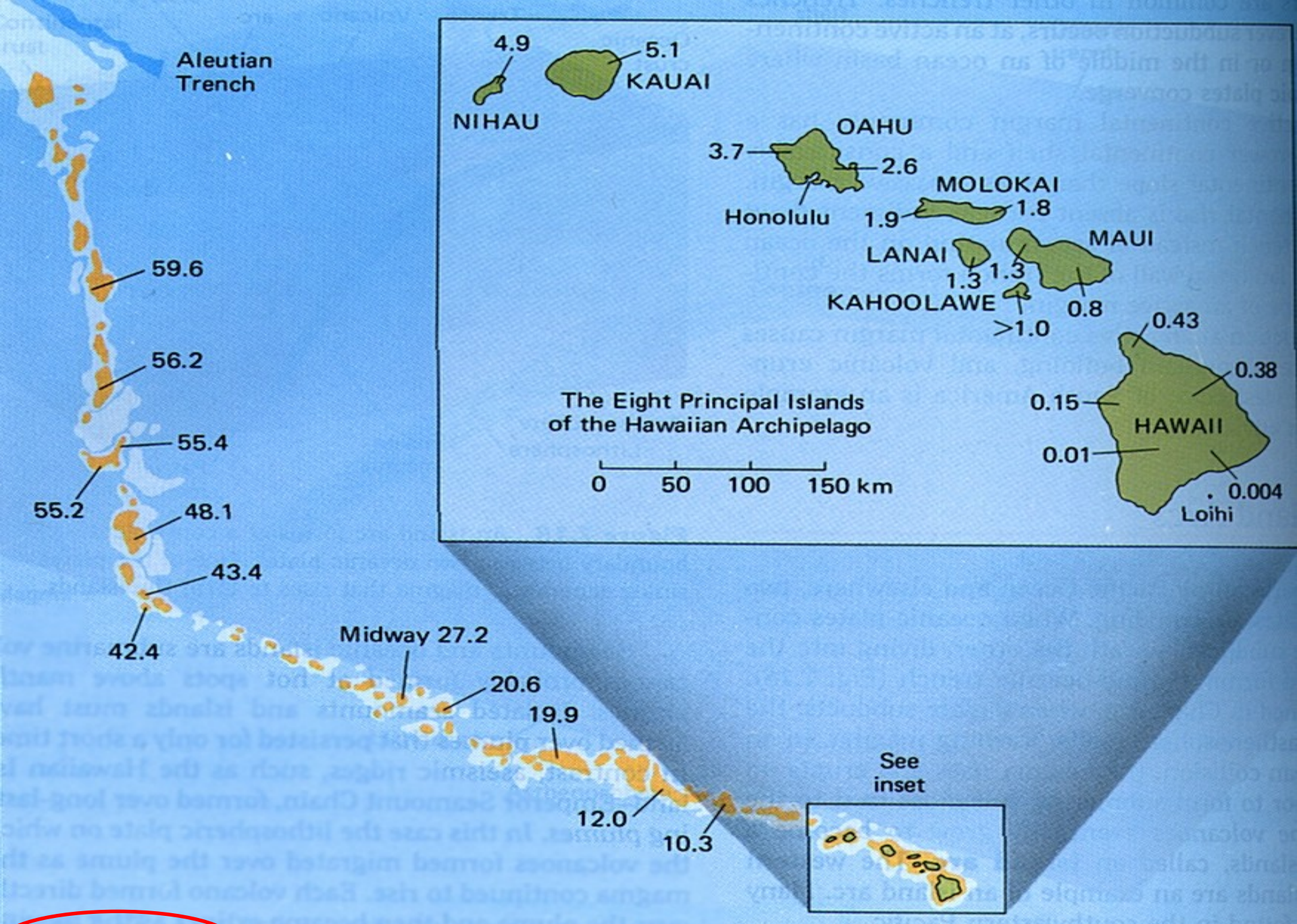
Molokai

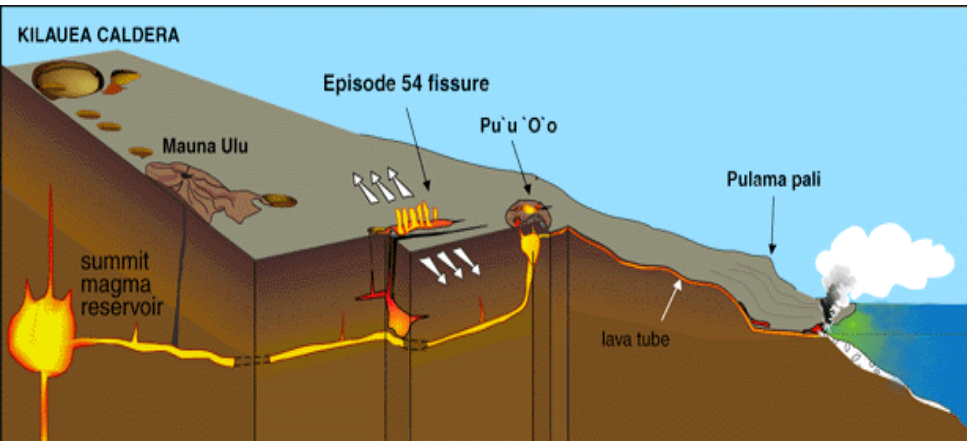

Big Island - Hawaii

Kilauea (1247 m n.m.)

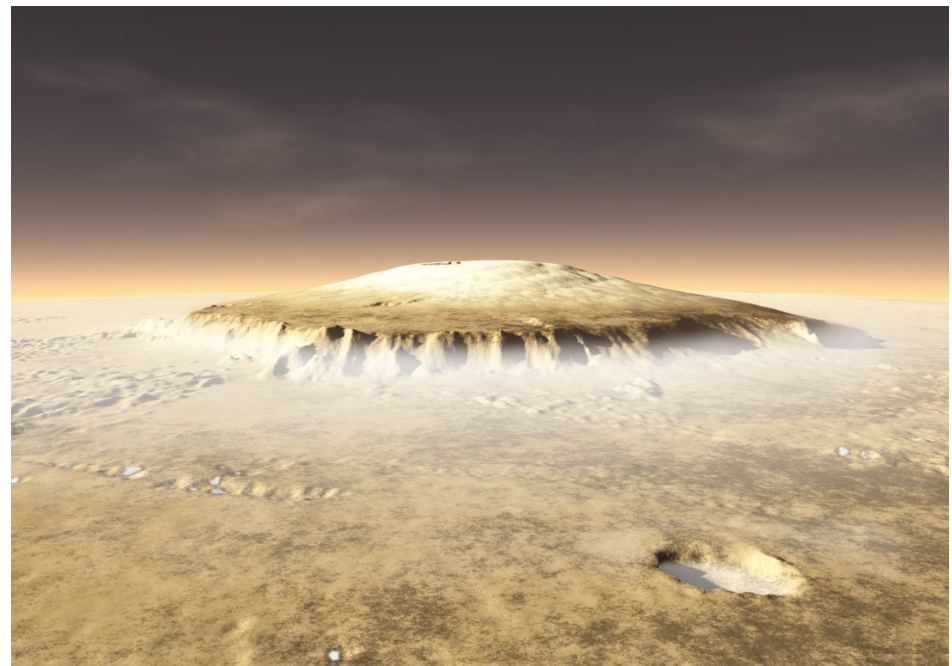
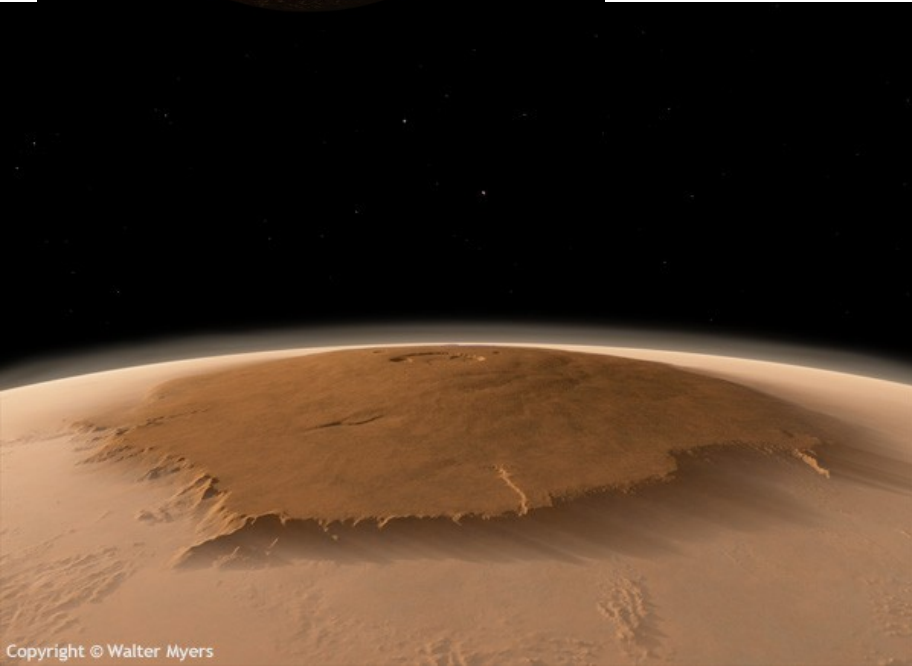
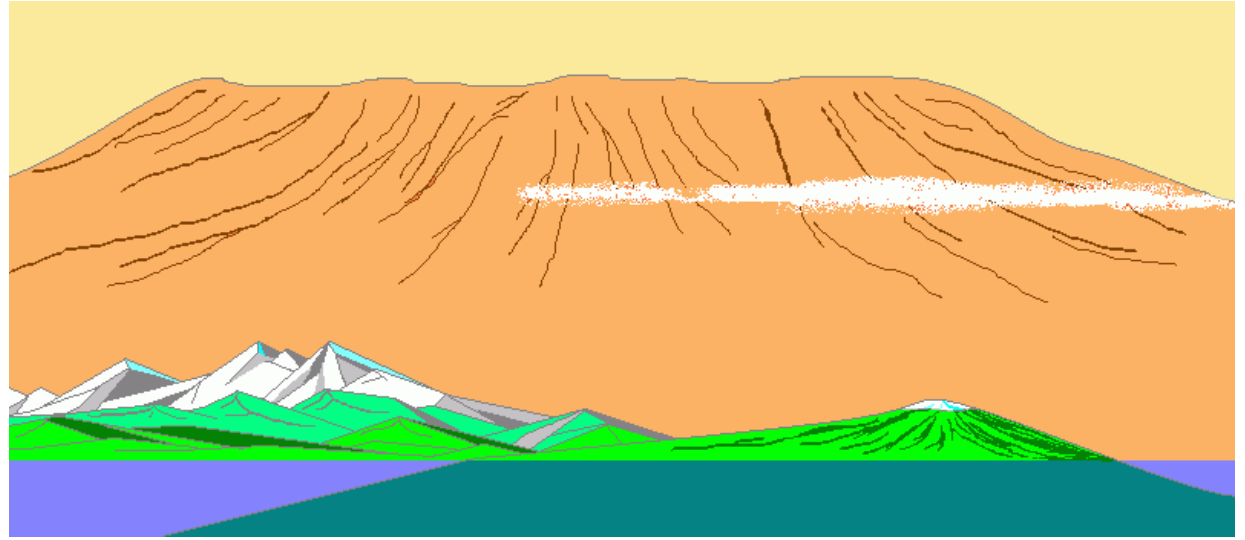
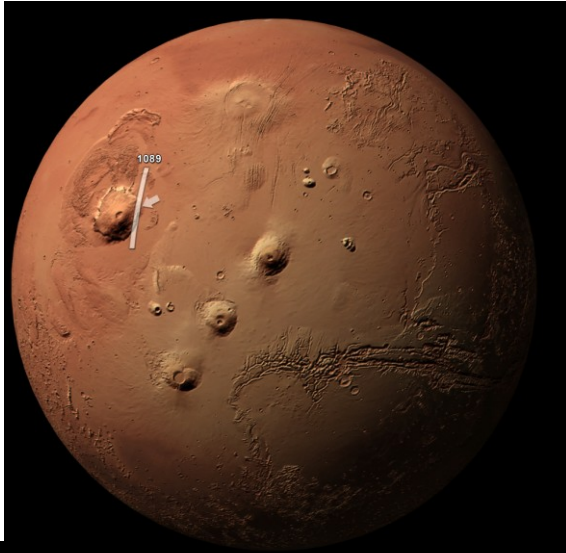
Mauna Loa (4 169 m n.m.)

Mauna Kea (4205 m n.m.)

Olympus Mons (cca 27000 m)

Kaldera

- ***kaldery stratovulkánů*** - vyprázdňení magmatického krbu v důsledku *pliniánské erupce*
- ***kaldery štítových vulkánů*** - subsidence povrchu v důsledku *trhlinových erupcí*
- ***resurgentní kaldery*** - následek činnosti *horké skvrny* pod kontinentem

Santorini

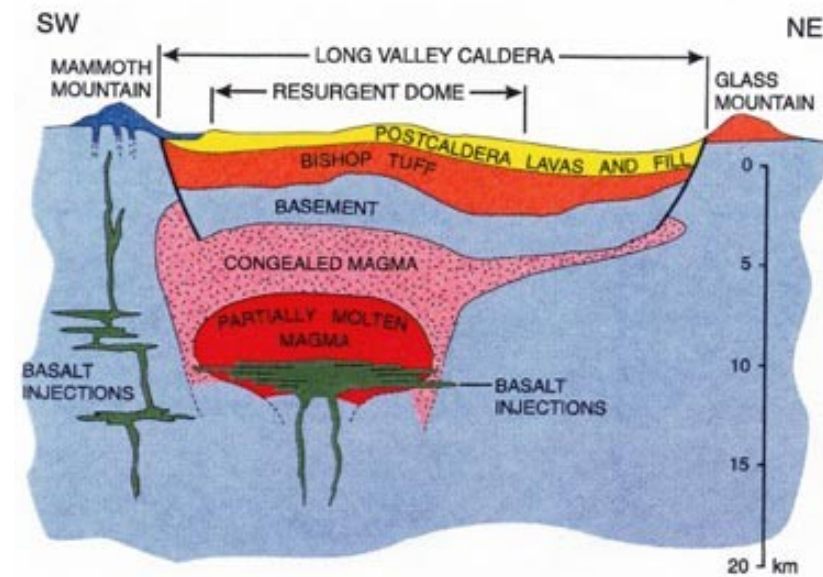
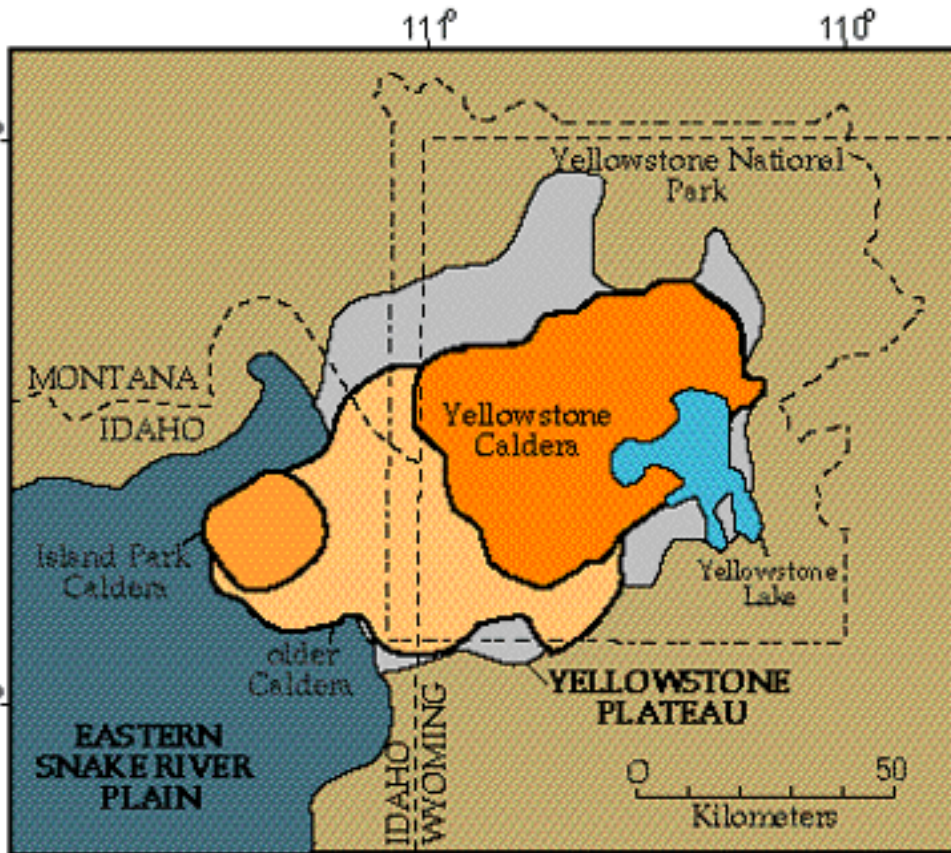
Kilauea

Pico de Teide

Supervulkán Yellowstone

Vulkanické tvary reliéfu v ČR

△ České Středohoří (Milešovka)

△ Trosky, Bezděz, Říp

stratovulkán Doupovské hory

Komorní Hůrka u Chebu

Velký a Malý Roudný (Nízký Jeseník)

České Středohoří

vlevo Milešovka

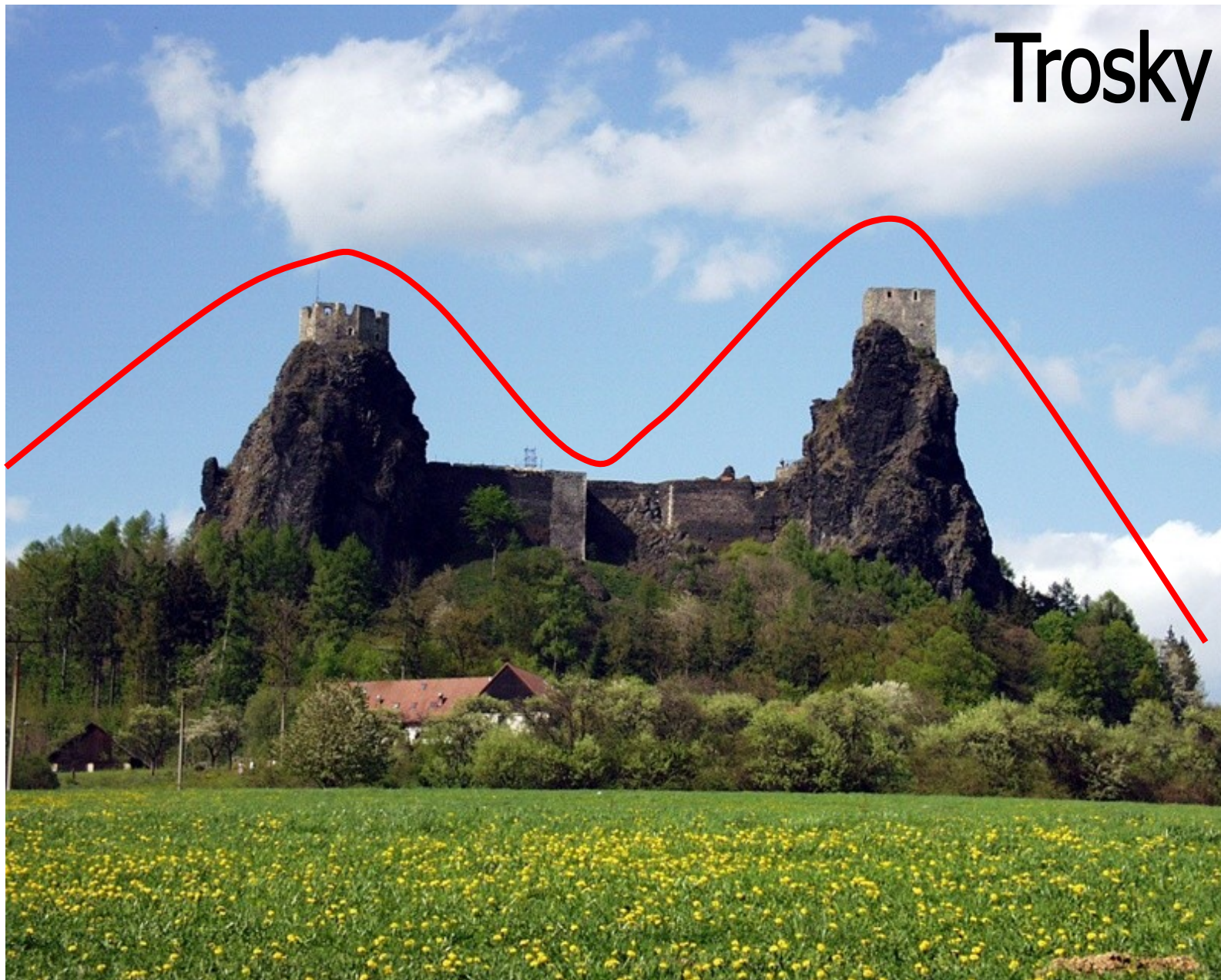
Vytlačená kupa

hora Říp

Vypreparované sopouchy (výplně jícnu sopek)

Trosky

Doupovské hory

vyhaslý erodovaný stratovulkán

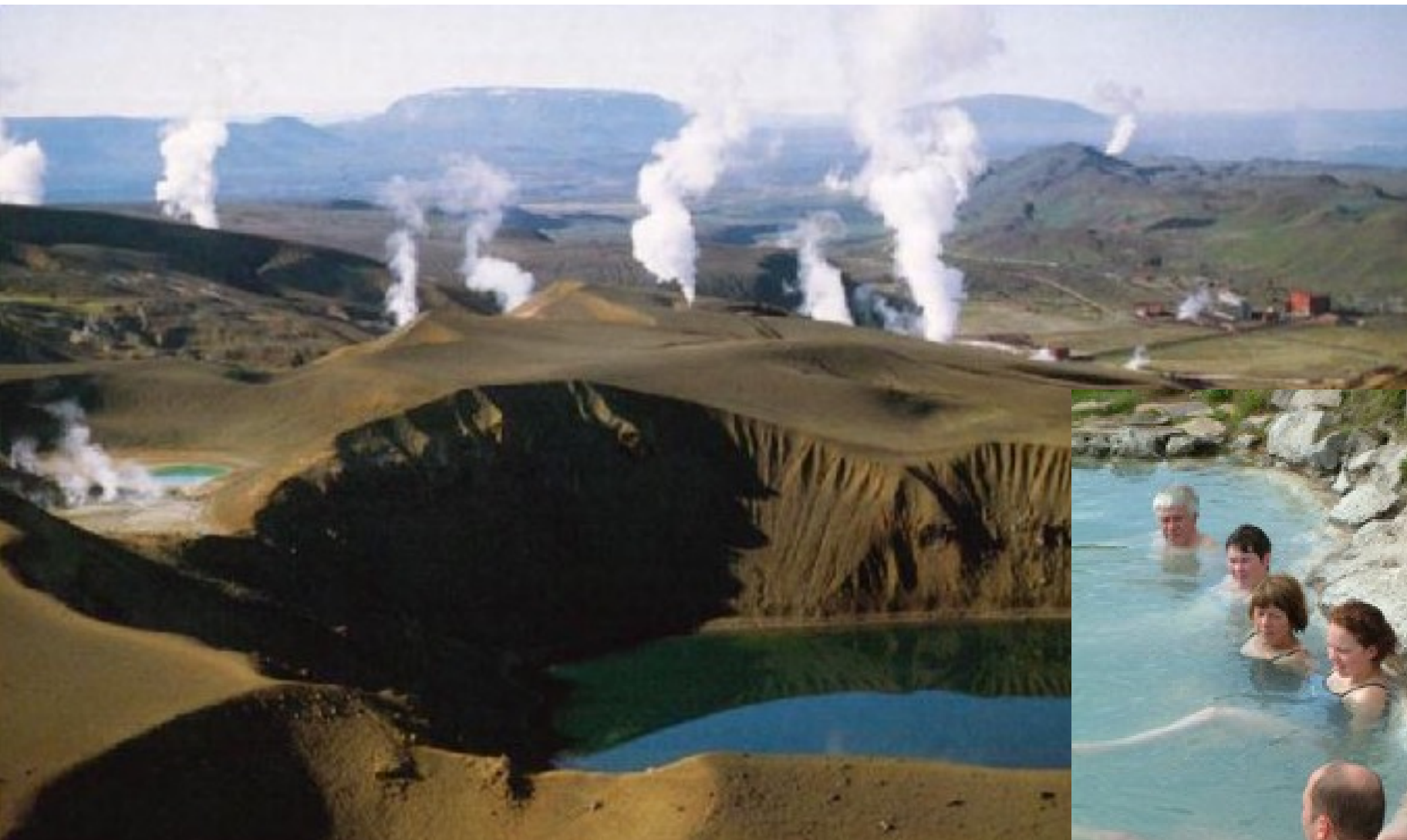

Slovensko

- Vtáčnik
- Vihorlat
- Slánské vrchy
- Štiavnické vrchy
- Polana
- Kremnické vrchy
- Krupinská planina
- Javorie
- Pohronský Inovec

Průvodním jevem sopečné činnosti jsou **výrony horkých plynů** (tzv. fumaroly, solfatary, mofety)

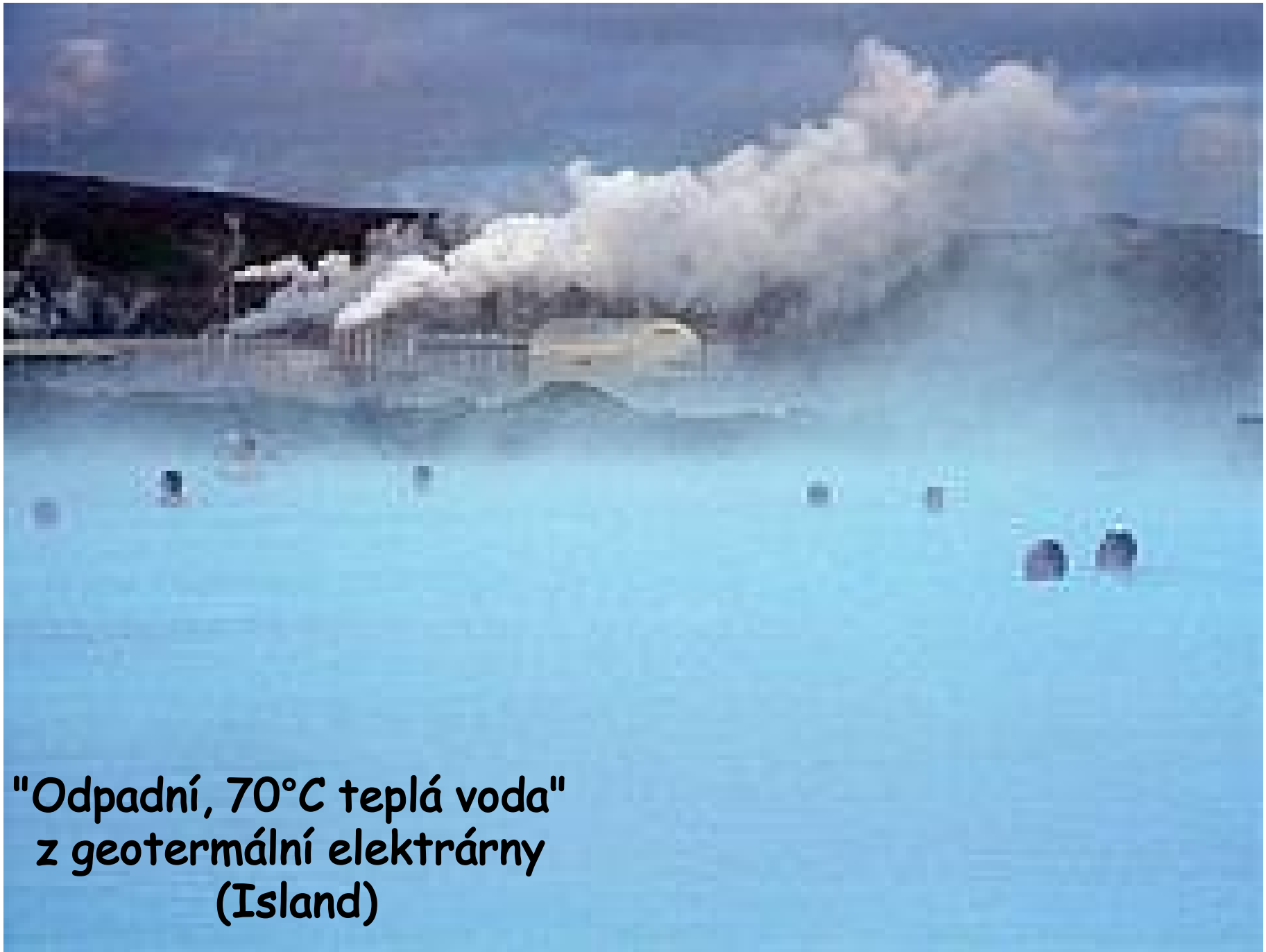

Dalším průvodním jevem jsou **vývěry horkých vod**
(zdroj geotermální energie).

Vřídla jsou vývěry s teplotou vody nad 50 C.

Gejzíry jsou vřídla, v nichž voda vystřikuje v určitém intervalu pod tlakem vodní páry na zemský povrch.

**"Odpadní, 70°C teplá voda"
z geotermální elektrárny
(Island)**

Nebezpečí spojená s vulkanismem

- △ lávové proudy dosahující většinou rychlosti pěší chůze
- △ pyroklastika - pevný sypký materiál o různé velikosti
- △ bahnotoky-rychle se pohybující sopečný popel nasycený srážkovou vodou
- △ povodně způsobené sopkami v zaledněných oblastech
- △ magmatické plyny s teplotou až 700 C